

Ελένη Σικελιανός «Αφηγούμαι ιστορίες για τη ν οικογένειά μου επεξεργαστώ τραύματα»

Media: DOCUMENTO

Page: 49,56-57

Published at: 25-02-2024

Author: Surface: 3178.98 cm² Circulation: 12000

Subjects:

Ελένη Σικελιανός «Αφηγούμαι ιστορίες για την οικογένειά μου για να επεξεργαστώ τραύματα»

Η Αμερικανίδα ποιήτρια, συγγραφέας και καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Brown θυμάται ιστορίες από τους προγόνους της, τον ποιητή Αγγελο Σικελιανό και την Εύα Πάλμερ, αλλά και από τη χορεύτρια μπουρλέσκ γιαγιά της Ελένη Παπαμάρκου, με αφορμή την παράσταση «Εσύ, η ζωώδης μηχανή»

σελ. 8-9

Ελένη Σικελιανός

Αφηγούμαι ιστορίες για να επεξεργαστώ τραύματα

Η Αμερικανίδα ποιήτρια, συγγραφέας και καθηγήτρια πανεπιστημίου μιλάει για τους προγόνους της Αγγελο Σικελιανό και Εύα Πάλμερ αλλά και για τη χορευτήρια γιαγιά της Ελένη Παπαμάρκου με αφορμή την παράσταση στο RabbitHole

Συνέντευξη στην **Εμυ Ντούρου** Φωτογραφίες **Κώστας Τζούμας**

Η ποιήτρια, συγγραφέας και καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Brown Ελένη Σικελιανός, διέεγχε τον Αγγελο Σικελιανού και της Εύας Πάλμερ, βρέθηκε πριν από λίγες μέρες στην Αθήνα με αφορμή την προεμιέρα της παράστασης «Εσύ, η ζωώδης μπαχάρι», η οποία βασίζεται στο ομώνυμο βιβλίο της. Στο υβριδικό αφήγημα στο οποίο συνυπάρχουν το χρονικό, το δοκίμιο, η ποίηση και οι φωτογραφίες η Σικελιανός καταγράφει τη ζωή της γιαγιάς της (από την πλευρά της μητέρας της) Ελένης Παπαμάρκου, η οποία στην εποχή της έγινε γνωστή ως χορεύτρια μπουρλέσκ με το όνομα Μελένα ή «Κορίτσι-λεοπαρδαλί». Η «Χρυσή Ελληνίδα» (ένα από τα δεκάδες ψευδώνυμά της) παντρεύτηκε πέντε φορές, γέννησε τρία κορίτσια και έζησε μια ζωή γεμάτη, στα όρια του παράφορου.

Με την Ελένη Σικελιανός συναντηθήκαμε ένα βροχερό πρωινό στο Μεταξουργείο και μιλήσαμε για τις ιστορίες της οικογένειάς της.

Όταν ήσασταν παιδί γνωρίζατε ποιοι ήταν ο Αγγελος Σικελιανός και η Εύα Πάλμερ, δηλαδή ο προπάππος και η προγιαγιά σας;

Ναι, βέβαια ήξερα. Ωστόσο επειδή ο πατέρας μου έλειπε συχνά μεγάλωσα με τον παππού μου τον Γλαύκο, γιο της Εύας και του Αγγελου. Είχα μαζί του όλη μου την παιδική ηλικία και τον ήξερα καλά – πέθανε όταν ήμουν γύρω στα 29-30. Ωστόσο αποκόπηκα από τις ιστορίες των προγόνων μου επειδή δεν ζούσαμε στην Ελλάδα αλλά στις ΗΠΑ, όπου ο κόσμος δεν τους γνώριζε.

Γιατί ο Γλαύκος δεν ήθελε να μιλάει για τον Αγγελο Σικελιανό; Δεν τον ρώτησα ποτέ. Ίσως να μην το ομολόγησε ούτε καν στον ίδιο του τον εαυτό. Η δική μου ερμηνεία είναι ότι ένιωθε εγκαταλελειμμένος.

Λόγω του δεύτερου γάμου του πατέρα του; Οχι, πιστεύω πως αισθανόταν έτσι από πριν. Εννοώ πως ο Αγγελος ήταν νάρκισσος. Δεν το έλεγε έτσι, όμως τον αποκαλούσε παγόβι. Ο Γλαύκος από την άλλη ήταν πολύ σεμνός. Επίσης ήταν ακτιβιστής. Συμμετείχε συχνά σε διαδηλώσεις. Ήταν σίγουρα σοσιαλιστής και σαφέστατα αντικαπιταλιστής. Δεν πίστευε στην ιδιοκτησία. Ζούσε σε ένα μικρό τροχόσπιτο και είχε ακριβώς όσα χρειαζόταν. Ποτέ περισσότερο.

«Η Εύα Πάλμερ ζούσε πολύ ανοιχτά την ομοφυλοφιλία της στο Παρίσι, ωστόσο δεν ξέρω αν αυτό συνεχίστηκε όταν ήρθε στην Ελλάδα. Ο Αγγελος Σικελιανός πάντως σίγουρα ήξερε, δεν ήταν κάτι κρυφό»

Είχε δει βεβαίως πόσο εύκολα μπορούσε να χαθεί μια μεγάλη περιουσία. Η Εύα Πάλμερ έχασε τα πάντα μέσα σε λίγα χρόνια. Πιστεύετε ότι στην Ελλάδα γνωρίζουμε αρκετά για εκείνη; Μετά το βιβλίο της Αρτεμης Λεοντή οι Έλληνες γνωρίζουν περισσότερο από πριν. Ήταν τόσο πολλά αυτά που κρατούνταν κρυμμένα για δεκαετίες, κυρίως λόγω ομοφοβίας. Υπήρχε για χρόνια η ανπιστοσύνη ότι θα αμαυρωνόταν η κληρονομιά του Αγγελου. Έτσι η σύζυγός του Άννα Σικελιανού είχε ζητήσει να κλείσουν τα αρχεία. Η Αρτεμης έκανε εξαιρετική δουλειά, όπως και η Ευθαλία Παπαδάκη η οποία άνοιξε αυτά τα αρχεία.

Πα' όλα αυτά η Εύα Πάλμερ ήταν ανοιχτά ομοφυλόφιλη. Με τον Αγγελο Σικελιανό επίσης είχαν βρει τρόπο να ζουν αρμονικά μαζί. Είναι όντως ενδιαφέρον γιατί η Εύα ζούσε πολύ ανοιχτά την ομοφυλοφιλία της στο Παρίσι, ωστόσο δεν ξέρω αν αυτό συνεχίστηκε όταν ήρθε στην Ελλάδα. Ο Αγγελος πάντως σίγουρα ήξερε, δεν ήταν κάτι κρυφό. Μάλιστα είχε πάει μαζί της στο Παρίσι για να συναντήσει μια από τις ερωμένες της, τη Νάταλι Μπάρνερ.

Εβλεπα πρόσφατα τις φωτογραφίες από το σπίτι τους στους Δελφούς. Λειτουργεί ως μουσείο. Η Εύα έχασε τα πάντα γιατί είχε κρεωθεί για τη διοργάνωση των Δελφικών Γιορτών. Για να μπορέσει να φιλοξενήσει όλους όσους ήθελε πήρε δάνεια και επειδή δεν μπόρεσε να τα αποπληρώσει έχασε το σπίτι. Δεν υπάρχει τίποτε πλέον στην Ελλάδα που να ανήκει στην οικογένεια Σικελιανού.

Ο πατέρας σας και εγγονός τους έζησε άστεγος τα τελευταία τρία χρόνια της ζωής του. Το γνωρίζατε; Ναι, το ήξερα.

Πώς το αντιμετωπίσατε; Αχ! Ήταν πάντα... Υπήρχαν περίοδοι κατά τις οποίες ήταν πολύ σταθερός, όμως πάντοτε ήταν στα άκρα. Είχε διαγνωστεί ως διπολικός και, όπως γνωρίζουμε, συχνά τα άτομα με ψυχικές ασθένειες προτιμούν να αυτοθεραπεύονται με ναρκωτικά, καθώς αρνούνται να λάβουν οποιαδήποτε επαγγελματική βοήθεια. Με ζόριζε πολύ το ότι ήταν άστεγος, διότι ήξερα ότι κάτω από αυτές τις συνθήκες δεν θα ζούσε πολύ. Κάθε μέρα λοιπόν περιμένα να κτυπήσει το τηλέφωνο για να

μου ανακοινώσουν τον θάνατό του. Φυσικά, παρότι το περίμενα, ήταν απίστευτο σοκ όταν το έμαθα.

Πότε σκεφτήκατε να γράψετε βιβλίο για τη γιγαία σας από την πλευρά της μητέρας σας Ελένη Παπαμάρκου;
Μάλλον το είχα πάντοτε κατά νου. Το βιβλίο προέκυψε μετά το «Βιβλίο του Τζον» (εκδ. Πατάκη, μτφρ. Κ. Σχινά) που έγραψα για τον πατέρα μου και κατά κάποιον τρόπο ανταποκρίνεται στην ανάγκη μου να αφηγηθώ τις ιστορίες της οικογένειάς μου, γιατί δεν ταυρίζω με καμία από όσες άκουγα γύρω μου. Όταν ήμουν παιδί κανένας από τους συμμαθητές μου δεν είχε να αφηγηθεί κάτι αντίστοιχο. Πιστεύω πως μου γεννήθηκε η ανάγκη να τις πω για να επεξεργαστώ εν μέρει το τραύμα. Πιθανότατα πάντως κάποια από τα πρώτα μου ποιήματα είχαν σημείο εκκίνησης τη γιγαία μου, όπως και τον πατέρα μου. Έγραφα πολύ για εκείνον προτού προκύψουν αυτά τα βιβλία.

Πώς σας φάνηκε αρχικά η ιδέα μιας παράστασης για τη γιγαία σας, που ήταν χορεύτρια του μουρλέσκ;
Όταν μου το πρότειναν δέχτηκα και έδωσα απόλυτη ελευθερία να

κάνουν αυτό που ήθελαν. Είχαμε πολλές συζητήσεις, μιλήσαμε και μέσω zoom με τη μητέρα μου, την κόρη της «Λεοπάρδαλης». Το μόνο πράγμα που με ανησυχούσε ήταν να μη βγει το αποτέλεσμα πολύ μελοδραματικό. Όταν αντίκρισα τις πρώτες φωτογραφίες δάκρυσα από συγκίνηση. Ήταν πολύ περίεργο να βλέπω όσα είχα στο μυαλό μου να γίνονται κινήσεις από αληθινά σώματα.

Ποιο είναι το τελευταίο πράγμα που θυμάστε από εκείνη;
Πέθανε όταν ήμουν δεκαπέντε χρόνων και στα τελευταία της η μητέρα μου την είχε φέρει να μείνει μαζί μας. Ζούσαμε σε ένα μικρό διαμέρισμα κι εκείνη βρισκόταν στο σαλόνι, μονίμως ξαπλωμένη σε ένα νοσοκομειακό κρεβάτι και συνδεδεμένη με μια μπουκάλια οξυγόνου. Κάθε φορά που ήθελα να φύγω από το σπίτι έπρεπε να περάσω σχεδόν από πάνω της. Από όσα γράφω στο βιβλίο θα έχετε καταλάβει ότι επρόκειτο για πολύ άγριο άτομο. Ευκολα μπορούσε να γίνει τρομακτική και βίαιη. Ομως τους τελευταίους μήνες της ζωής της μετά το σχολείο καθόμουν στο κρεβάτι μαζί της και μιλούσαμε. Από τα τελευταία πράγματα που μου είπε είναι πόσο ήθελε να πάει στη Γρενάδα της Καραϊ-

βικής. Μιλάμε για μια γυναίκα που ποτέ δεν έφυγε από τη ΗΠΑ, που δεν κατάφερε καν να έρθει στην Ελλάδα.

Είχατε πει σε παλιότερες συνεντεύξεις σας ότι πολλές χορεύτριες του μουρλέσκ πέρασαν τα τελευταία χρόνια της ζωής τους στην έρημο. Γιατί;
Δεν είμαι απόλυτα σίγουρη. Στην περίπτωση των γυναικών που εργάστηκαν στο Λας Βέγκας ίσως έχει να κάνει με το ότι και η ίδια η πόλη είναι χτισμένη στην έρημο, οπότε μάλλον τις εξοπηρετούσε το να ζουν εκεί. Η έρημος Μοχάβε όμως, στην οποία ζούσε η γιγαία μου, ήταν αρκετά μακριά. Πιστεύω πάντως πως υπάρχει κάτι ακραίο στην έρημο, κάτι που επιτρέπει στους ανθρώπους να μείνουν μακριά από τις κοινωνικές νόρμες και να βιώσουν ένα είδος ελευθερίας.

Απ' ό,τι καταλαβαίνω, η γιγαία σας ένιωθε γενικότερα φοβερή πίσω από τους κανόνες.
Ναι, ισχύει.

Ωστόσο παντρεύτηκε πέντε φορές. Πώς εξηγείται αυτό;
Κατά κάποιον τρόπο η ανάγκη της κάθε φορά να παντρευτεί συνδέεται με αυτό που λέγαμε πριν για

«Η "ήμερη" οικιακή ζωή ερχόταν κόντρα στην "αγριότητα" της ελευθερίας της. Βίωσε πολύ την αντίθεση άσπρο - μαύρο» λέει η Ελένη Σικελιανός για τη γιγαία της και χορεύτρια του μουρλέσκ Ελένη Παπαμάρκου. Κάτω, ο Άγγελος Σικελιανός με την Εύα Παλίμερ

την επιθυμία της να πάει στη Γρενάδα. Ήλπιζε πως σε κάποιο άλλο μέρος, κάποιο άλλο μέλλον μπορούσε να είναι καλύτερο από το παρόν της. Καθένας από τους πέντε συζύγους της πιθανόν να της ενέπνευσε διαφορετικές ελπίδες. Υπήρχαν στιγμές στη ζωή της που πίστευε ότι θα έβρισκε την ευτυχία και την πνευματική πλήρωση μέσα από πιο παραδοσιακούς γυναικείους ρόλους. Αν και ο γάμος της με τον μαύρο πάστορα δεν ήταν ακριβώς αυτό που λέμε παραδοσιακός. Ειδικά τη δεκαετία του 1960 που οι διαφυλετικοί γάμοι σε ορισμένες πολιτείες ήταν παράνομοι.

Σύντομα πάντως βαριόταν τον ρόλο της παραδοσιακής συζύγου και μητέρας και επέστρεψε ξανά στα σόου.
Αυτό ακριβώς είναι το θέμα που με απασχολεί στο βιβλίο. Η «ήμερη» οικιακή ζωή που ερχόταν κόντρα στην «αγριότητα» της ελευθερίας της. Βίωσε πολύ την αντίθεση άσπρο - μαύρο. Ήταν πολύ περιορισμένες οι επιλογές της.

Είχατε την ανάγκη να ζησετε πο ημερηζή ζωή έπειτα από όλα αυτά;
Είχα σίγουρα την ανάγκη μιας πολύ σταθερής ζωής. Πάντα ήμουν περιπετειώδης αλλά εντός ζώνης ασφαλείας. Στα είκοσί μου, στα μέσα της δεκαετίας του 1980, είχα γυρίσει την Αφρική. Παρ' όλα αυτά, πάντα είχα ανάγκη την ασφάλεια της ψυχής, του πνεύματος αλλά και του σώματος. Βιώνοντας όλο αυτό το χάος μου έγινε πολύ νωρίς ξεκάθαρο πώς ήθελα να είναι η ζωή και οι σχέσεις μου. Και μου ήταν επίσης ξεκάθαρο πώς έβλεπα το σώμα μου.

Η γιγαία σας είχε επίγνωση πόσο μοναδική ομορφιάς ήταν;
Όχι, δεν το ένιωθε ποτέ αυτό. Όσο τη θυμάμαι δεν ένιωθε ποτέ όμορφη. Το ίδιο και η μαμά μου. Βεβαίως αυτά είναι η κοινωνία στην οποία ζούμε οι γυναίκες. Πάντα νιώθουμε πως δεν είμαστε αρκετά τέλειες, όμορφες ή αρκετά νέες. Η γιγαία μου έζησε κάτω από την πίεση του αντρικού βλέμματος.

Πώς ήταν η σχέση της μητέρας σας με τη μητέρα της;
Πολύ δύσκολη. Και οι τρεις κόρες της υπέστησαν μεγάλη ψυχική βλάβη από όσα έζησαν. Βίωσαν έντονη βία, καταρχάς σε λεκτικό επίπεδο αλλά και μέσα από την εγκαταλειψη τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα σε ορφανοτροφεία, στα οποία έπεφταν θύματα κακοποίησης.

Ερχόσταν συχνά στην Ελλάδα;
Όσο μπορώ. Τον τελευταίο καιρό κυρίως λόγω των βιβλίων έρχομαι περίπου μία φορά τον χρόνο. Μακάρι να μπορούσα περισσότερο.

Διδάσκατε ποίηση και δημιουργική γραφή στο Πανεπιστήμιο Brown. Πώς είναι αυτή η εμπειρία;
Αγαπώ τους φοιτητές μου, είναι καταπληκτικοί. Ωστόσο δεν αγαπώ το ίδρυμα.

Γιατί;
Είναι μεγάλη ιστορία. Ας πούμε απλώς πως είμαι παιδί της οικογένειάς μου.

Ο INFO
Το βιβλίο «Εσύ, η ζωώδης μηχανή» (εκδ. Πατάκη, μτφρ. Κατερίνα Σχινά) της Ελένης Σικελιανός ενέπνευσε την ομώνυμη παράσταση σε σκηνοθεσία και δραματουργική επεξεργασία της Τώνιας Ράλλη που ανεβαίνει στο Rabbithole. Παιζούν (αλφαριθμητικά): Μ. Αλεξιάδη, Ν. Μαργαρίτη, Ελ. Μεγγρέλη, Κ. Σκανδάλη, Χρ. Φυτίτζα, Athena Washborn